

Vakbekwaamheid verzekerd

*Ontwerp voor een nieuw
opleidingsmodel voor accountants*

Juli 2014

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

CEa

Commissie Eindtermen
Accountantsopleiding

1. Inleiding

Eind 2012 publiceerden de Onderwijscommissie Fusie van de NBA en de Adviescommissie Herziening Eindtermen van de CEA hun rapporten met aanbevelingen voor vernieuwing van de accountantsopleidingen. Over de noodzakelijk geachte vernieuwing van de inhoud van het onderwijs en het in de opleidingen te realiseren eindniveau, is er tussen beide commissies veel overeenstemming. Over de inrichting van de verschillende studiewegen die tot de beroepskwalificatie kunnen leiden lopen de aanbevelingen echter uiteen. Hierbij kan worden opgemerkt dat beide commissies aangeven dat hun aanbevelingen met betrekking tot de opleidingsstructuur anders zouden hebben geluid, als zij het opleidingsmodel vanuit een blanco beginsituatie hadden kunnen uitwerken.

Het doel van het nieuwe opleidingsmodel is om ook in de toekomst de vakbekwaamheid van accountants te borgen. De opleiding tot accountant is één van de bouwstenen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening. Versterking van de kwaliteit van de opleiding draagt mede bij aan het herstel van het vertrouwen in de accountant. Tegen deze achtergrond hebben het bestuur van de NBA en de CEA de aanbevelingen van beide commissies - en de reacties op hun rapporten vanuit het beroep en het onderwijsveld - overwogen en zijn uitgangspunten geformuleerd voor een nieuw opleidingsmodel en een hierop aansluitende kwalificatiestructuur. Op basis van deze uitgangspunten is vervolgens een conceptnota opgesteld waarin de contouren voor een nieuw opleidingsmodel zijn geschetst.

Deze conceptnota - met hierin een aantal vragen - is in het voorjaar van 2014 geconsulteerd onder de stakeholders, de leden en de besturen van de ledengroepen van de NBA. De consultatie heeft ruim honderd reacties opgeleverd. De uitkomsten van de consultatie zijn met meerdere stakeholdergroepen besproken en gaven aanleiding tot enkele belangrijke aanpassingen in de conceptnota. Een samenvatting van de uitkomsten van de consultatie en de conclusies die de CEA en de NBA hieruit hebben getrokken, is opgenomen in bijlage 3.

Te samen met het beroepsprofiel van de accountant vormt deze herziene nota het richtsnoer voor een nieuwe set eindtermen voor de accountantsopleidingen.

2. Samenvatting

Deze nota beschrijft in hoofdlijnen de kaders voor een nieuw model voor de opleiding(en) tot accountant en de hiermee samenhangende kwalificatiestructuur. Na een beknopte weergave van het beroepsprofiel van de accountant (in paragraaf 3), wordt (in paragraaf 4) eerst de visie op de opleiding van de NBA en de CEA geformuleerd. Paragraaf 5 geeft vervolgens de voor het nieuwe model gekozen uitgangspunten met betrekking tot: de structuur van de opleiding, de bevoegdheid en de titel, het niveau van de opleiding, de vakinhoudelijke vernieuwing en de relatie tussen het theoretische deel en het praktijkdeel van de opleiding.

Zowel de NBA als de CEA menen dat het noodzakelijk is de opleiding beter af te stemmen op de pluriforme beroepspraktijk en op de behoeften vanuit de markt aan diensten van accountants. Om dit te realiseren wordt (in paragraaf 6) een kwalificatiestructuur voorgesteld, waarin niet meer elke accountant gekwalificeerd en bevoegd is om wettelijke controles van jaarrekeningen te verrichten. De directe koppeling tussen de accountantstitel(s) en de bevoegdheid tot het verrichten van wettelijke controles wordt hiermee dus losgelaten. Het mogen uitvoeren van dit type controles vergt als voorgesteld een (controle)licentie van de NBA en een aantekening van de gevolgde opleiding in het accountantsregister. Accountants die in de toekomst geen wettelijke controles van jaarrekeningen mogen verrichten, zijn wel toegerust om aan andersoortige rapportages en antwoorden zekerheid toe te kunnen voegen.

In het nieuwe opleidingsmodel kan een student kiezen uit een tweetal oriëntaties waarmee de accountantsopleiding kan worden afgerond: (1) een vooral op het verschaffen van assurance en (de wettelijke) controle gerichte oriëntatie 'Assurance' of (2) een meer algemene oriëntatie 'Accountancy', gericht op bedrijfsvoering en hiermee samenhangende advieswerkzaamheden. In de oriëntatie 'Accountancy' zal ook voldoende aandacht zijn voor assurancewerkzaamheden. De differentiatie in deze twee richtingen komt ook in de praktijkopleiding tot uitdrukking. Het nieuwe model wordt in paragraaf 7 toegelicht.

Kenmerkend en onderscheidend voor de opleiding tot accountant is en blijft de te verwerven deskundigheid op het gebied van accounting en auditing & assurance. De opleiding geeft alle studenten een brede, gemeenschappelijke theoretische basis, die tevens eindtermen van de kernvakgebieden bevat. Deze brede basis wordt aangevuld met één van de twee op de (toekomstige) beroepspraktijk gerichte oriëntaties. Tevens wordt een inhoudelijke vernieuwing van het onderwijs beoogd waarbij de theoretische- en de praktische vorming, meer dan nu het geval is, hand in hand gaan. De eindtermen zijn gericht op de beginnende beroepsbeoefenaar, die zich na het verwerven van de accountantstitel verder zal ontwikkelen en desgewenst zal specialiseren. Hierbij staat een sterkere verbinding tussen de opleiding en het systeem voor de permanente educatie van accountants voor ogen. Tenslotte wordt in paragraaf 8 kort stil gestaan bij de mogelijke consequenties van het nieuwe opleidingsmodel voor de titulatuur.

3. Beroepsprofiel van de accountant

Het uitgangspunt voor het beroepsprofiel is een brede en pluriforme beroepsuitoefening door vakbekwame accountants die staan voor hun maatschappelijke functie. Hiermee wordt aangesloten op de internationaal gebruikelijke visie op het accountantsberoep van de IFAC en de FEE. Het nieuwe beroepsprofiel beschrijft de rollen die accountants (moeten kunnen) vervullen als openbaar accountant, intern accountant, overheidsaccountant of accountant in business en de belangrijkste competenties waarover zij in die rollen moeten beschikken. Bovendien beschrijft het beroepsprofiel beknopt het werkterrein van accountants, het wettelijke en institutionele kader voor de beroepsuitoefening en het normatieve kader voor de opleiding.

Het maatschappelijke belang van de bijdragen die accountants leveren aan de kwaliteit van financiële en niet-financiële informatie, zowel in het publieke als in het besloten (economische) verkeer, staat voorop. Niet alleen de certificerende functie is vanuit het maatschappelijk belang bezien van grote betekenis; ook de bijdragen die accountants leveren aan de andere schakels van de financiële verantwoordingsketen zijn in toenemende mate maatschappelijk relevant.

De kern van het beroep komt tot uitdrukking in het waarborgen van de kwaliteit (relevantie en betrouwbaarheid) van financiële- en overige voor de bedrijfsvoering van ondernemingen en andersoortige organisaties relevante (niet-financiële) informatie. Vertaald naar werkzaamheden kan hierbij onderscheid worden gemaakt naar het samenstellen, beoordelen, controleren en geven van meer zekerheid aan of het adviseren over (financiële) informatie. Centraal in het profiel staan de beroepsethiek, het professionele gedrag en het vermogen kennis van diverse disciplines op een geïntegreerde wijze te kunnen toepassen bij het identificeren en (helpen) oplossen van praktijkvraagstukken.

Met betrekking tot de vaktechnische kennis en vaardigheden ligt het accent steeds meer op complexe business- en management vaardigheden, ICT-kennis, risicomangement en vraagstukken met betrekking tot besturing en beheersing en gedrag in organisaties. Met betrekking tot de sociale vaardigheden en de beroepshouding worden steeds hogere eisen gesteld aan communicatie en professionele oordeelsvorming. Deze aspecten krijgen daarom meer aandacht in het nieuwe beroepsprofiel.

De huidige beroepsprofielen voor de Accountant Administratieconsulent en de Registeraccountant worden aangepast tot één beroepsprofiel voor de accountant. Het nieuwe profiel geeft een overzicht van de voor het beroep kenmerkende beroepstaken en van de eisen en de kwalificaties waar beginnende beroepsbeoefenaars tenminste aan moeten voldoen. Het wordt beschreven aan de hand van een aantal rollen die de accountant zelfstandig dan wel met een afnemende mate van supervisie moet kunnen vervullen, in combinatie met de kerncompetenties waarover de juist afgestudeerde beroepsbeoefenaar dient te beschikken.

Het in de opleiding te bereiken niveau is af te leiden van de competenties waarover de beginnend beroepsbeoefenaar dient te beschikken. Dit dient tevens te worden bezien in het licht van een opleidingscontinuüm waarbinnen verschillende fasen worden onderscheiden (van accountant in opleiding via beginnend beroepsbeoefenaar naar ervaren professional en vervolgens eventueel tot expert op een deelterrein).

4. Visie op de opleiding

De relevantie van het beroep wordt in hoge mate bepaald door de vakbekwaamheid van individuele beroepsbeoefenaren en daarmee ook door de kwaliteit van het accountancyonderwijs, inclusief de praktijkopleiding. De opleiding moet goed aansluiten op de verwachtingen vanuit de markt en de samenleving, zowel ten aanzien van assuranceverschaffing als met betrekking tot de overige diensten op het gebied van accountancy die accountants kunnen leveren. Een attractieve, gedegen en kwalitatief hoogwaardige opleiding, die goed aansluit op de capaciteiten en ambities van studenten die accountant willen worden, is hiervoor een noodzakelijke voorwaarde. De complexiteit van het beroep in brede zin stelt hoge eisen aan de vakspecifieke kennis en vaardigheden, aan IT-kennis en vaardigheden, aan de sociale- en communicatieve vaardigheden en aan de beroepshouding van toekomstige accountants. Essentieel is bovendien dat in de opleiding de vertrouwensfunctie, integriteit en de beroepsethiek van accountants centraal staan. Het opleidingsfundament wordt gevormd door een hechte verbinding tussen het beroep en de universiteiten en hogescholen die de accountantsopleidingen verzorgen. Het onderwijs moet goed inspelen op actuele ontwikkelingen in de voor accountants relevante wetenschapsgebieden en in het economische- en maatschappelijke verkeer. Tenslotte moet de opleiding nadrukkelijker worden geplaatst in de context van het proces van 'een leven lang leren' en de in dit verband noodzakelijke permanente educatie.

5. Naar een nieuw opleidingsmodel

Er is een toenemend spanningsveld tussen de huidige eisen voor de opleidingen tot AA en RA en de feitelijke beroepsuitoefening. Volgens het huidige wettelijke systeem moeten alle studenten worden opgeleid om wettelijke controles te kunnen verrichten, terwijl veel studenten na hun afstuderen deze werkzaamheden niet (zullen) uitvoeren. Zij vervullen andere maatschappelijk relevante functies die accountantsdeskundigheid vergen c.q. waarvoor deze deskundigheid nuttig is. Alle studenten worden opgeleid tot hetzelfde “type” accountant, terwijl het beroep wordt gekenmerkt door pluriformiteit. Deze pluriformiteit vraagt een meer gedifferentieerd en op de behoeften van de markt afgestemd opleidingsaanbod. Dit kan worden bereikt door de kwalificatiestructuur zodanig aan te passen dat niet elke accountant bij inschrijving in het register ook de wettelijke controlebevoegdheid verkrijgt. De opleiding kan hierdoor voor veel studenten aantrekkelijker en beter studeerbaar worden. Bovendien kan als gevolg van deze aanpassing in de praktijkopleiding beter aangesloten worden op de beroepspraktijk en kan deze met name ook beter worden gericht op de rol van de accountant in het MKB. Ook de aanhoudende kritiek op de kwaliteit van de uitvoering van wettelijke controles geeft aanleiding om in de accountantsopleiding duidelijker onderscheid te maken tussen de controlerende functie en de overige werkzaamheden van accountants.

Het voorgestelde nieuwe model is in belangrijke mate ingegeven door de rapporten van de in paragraaf 1 genoemde commissies “Van Arkel” en “Dassen” en de reacties van stakeholders op deze rapporten. Voor de beoogde onderwijsinhoudelijke vernieuwing zal op deze rapporten worden voortgebouwd. Ook zijn bij de keuze voor het nieuwe model de resultaten van nader onderzoek naar de wenselijkheid van een afzonderlijke “MKB-accountant” alsmede naar knelpunten in de praktijkopleidingen in overweging genomen.

Op grond van de verschillende aanbevelingen, reacties en nadere analyse zijn voor de kaders van de toekomstige kwalificatiestructuur en het opleidingsmodel een vijftal uitgangspunten gehanteerd:

- I. Differentiatie in de opleiding naar de beroepspraktijk, met als doel een betere aansluiting tussen opleiding en praktijk te realiseren;
- II. Ontkoppeling van de controlebevoegdheid en de accountantstitel(s) in samenhang met het invoeren van een licentiestelsel voor de wettelijke controlebevoegdheid;
- III. Handhaving van het hoge opleidingsniveau. Het theoretische deel van een accountantsopleiding kan ongeacht de (onder I. genoemde) differentiatie in een hbo- of in een universitair kader worden gevolgd. Na een initiële opleiding in de bachelor-masterstructuur, volgt in samenhang met de (driejarige) praktijkopleiding nog een postinitiële opleiding;
- IV. Vakinhoudelijke vernieuwing van de accountantsopleiding(en), zoals voorgestaan in de rapporten van de Commissie Onderwijs Fusie en de adviescommissie Herziening Eindtermen;
- V. Versterking van de accountantsopleiding door een betere aansluiting tussen de theoretische opleiding en de praktijkopleiding.

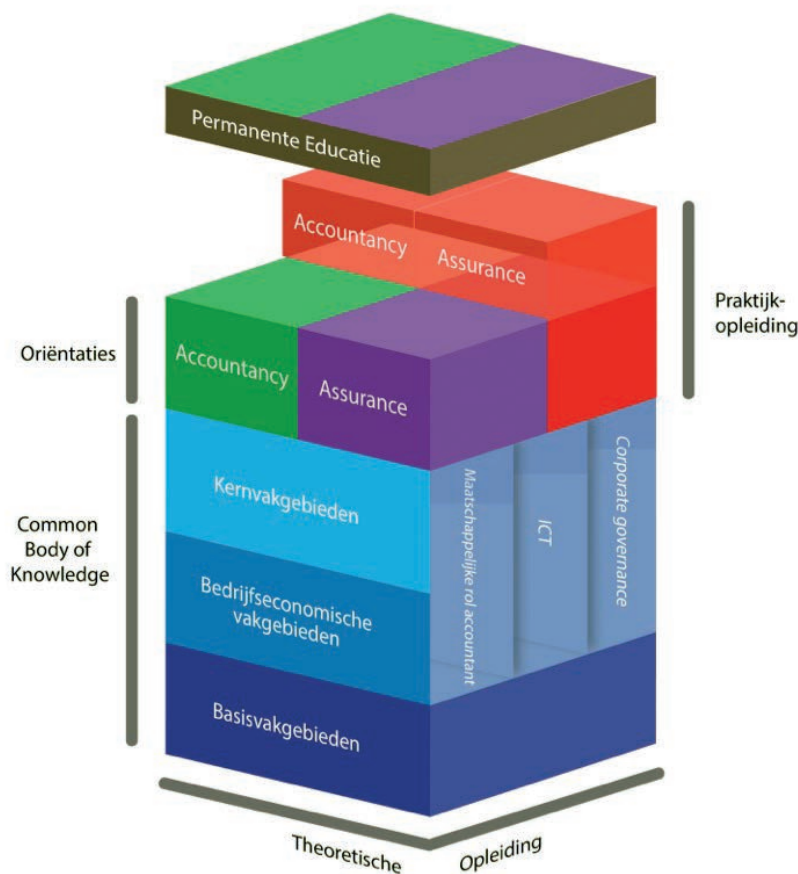
6. Naar een nieuwe kwalificatiestructuur

De huidige kwalificatiestructuur is geënt op een opleidingsmodel waarbij alle afgestudeerde accountants in beginsel gekwalificeerd en dus ook bevoegd zijn om wettelijke controles uit te voeren (mits ook als externe accountant geregistreerd bij de AFM). De bevoegdheid om wettelijke controles te verrichten is derhalve onlosmakelijk gekoppeld aan de opleiding en de inschrijving in het accountantsregister. In de nieuwe kwalificatiestructuur wordt onderscheid gemaakt tussen accountants met en accountants zonder bevoegdheid om wettelijke controles te mogen verrichten. Iedereen die in de toekomst de accountantsopleiding succesvol afrondt, verkrijgt - gelet op het publieke belang van door accountants te verrichten werkzaamheden in brede zin - bij inschrijving in het register van de NBA de wettelijk beschermde lidmaatschapstitel. De lidmaatschapstitel is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde om gekwalificeerd te zijn voor het mogen uitvoeren van wettelijke controles. Daarvoor dient de accountant aanvullend over een door de NBA te verstrekken controlelicentie te beschikken. Een accountant komt in aanmerking voor een controlelicentie als hij de accountantsopleiding heeft afgerond die kwalificeert voor controle (dus met de oriëntatie 'Assurance'). Voor het behouden van de controlelicentie moet de accountant blijven voldoen aan de permanente educatie eisen voor controlebevoegde accountants. Een schematische weergave van deze kwalificatiestructuur is opgenomen in Bijlage 1.

7. Het opleidingsmodel

7.1 Inleiding

De inrichting van het opleidingsmodel volgt in belangrijke mate het door de adviescommissie Herziening Eindtermen voorgestelde model, zei het dat de twee oriëntaties anders zijn ingevuld. Het nieuwe opleidingsmodel wordt in de figuur hieronder weergegeven. Het opleidingsmodel heeft een brede gemeenschappelijke inhoud voor alle studenten en een op de specifieke beroepspraktijk gerichte oriëntatie: 'Assurance' of 'Accountancy'. Het toevoegen van zekerheid aan informatie en de hieraan verbonden certificerende functie van de accountant, staat centraal in de opleiding. Dit komt zowel in de 'common body of knowledge' als in beide oriëntaties tot uitdrukking. Hierdoor wordt in de verschillende fasen van de opleiding en waar mogelijk op een geïntegreerde wijze aandacht besteed aan de kernvakgebieden: Audit & Assurance, Internal Control & Accounting Information Systems en Financial Accounting & Reporting. In samenhang met de certificerende functie wordt bovendien door de opleiding heen ruim aandacht gegeven aan de voor de accountant noodzakelijke beroepsethische en gedragsaspecten.

Aan het nieuwe model ligt het adagium 'een leven lang leren' ten grondslag. Dat komt tot uitdrukking in een 'basisopleiding' tot beginnend beroepsbeoefenaar (de accountantsopleiding) gevolgd door een gestructureerd traject van permanente educatie. De accountantsopleiding en permanente educatie worden zo goed mogelijk afgestemd op de feitelijke beroepspraktijk van de (toekomstige) accountant. Daarmee wordt (meer) recht gedaan aan de pluriformiteit van het accountantsberoep.

7.2 Niveau van de opleiding

De verwachtingen van het maatschappelijk verkeer ten aanzien van de diverse rollen en functies die accountants moeten kunnen vervullen, stellen hoge eisen aan de vakbekwaamheid van accountants. Dit vergt een in het hoger onderwijs in Nederland passend opleidingsniveau. Zowel de opleiding met de oriëntatie 'Assurance' als de opleiding met de oriëntatie 'Accountancy' kunnen in beginsel door een hbo-instelling of een universiteit worden aangeboden. In beide gevallen wordt de studie - in samenhang met de praktijkopleiding - afgerond met een postinitieel gedeelte. Voor de opleiding met de oriëntatie 'Accountancy' geldt als minimumniveau een bachelorgraad; voor de opleiding met de oriëntatie Assurance is dit een mastergraad. De opleiding met de oriëntatie 'Assurance' is gericht op het verwerven van controlebevoegdheid voor alle soorten ondernemingen en organisaties. Hierdoor moeten de eindtermen voor de accountantsopleiding met deze oriëntatie in het hbo en in het wo gelijk zijn. Daarom wordt ook aan een hbo-opleiding met deze oriëntatie een mastereis verbonden. De universitaire opleiding met de assurance-oriëntatie zal (na de masteropleiding) met een postinitiële opleiding worden afgerond. Voor een hbo-opleiding met de assurance -oriëntatie kan hiervoor het model van de huidige master AA-opleiding (die 90 i.p.v. 60 ects² omvat) worden gehanteerd. Voorts wordt voorgesteld om één centraal landelijk slot-examen te introduceren voor de beide opleidingstrajecten met de oriëntatie 'Assurance'.

7.3 Inrichting theoretische opleiding

De accountantsopleiding bestaat uit een theoretische opleiding en een driejarige praktijkopleiding. De theoretische opleiding omvat:

(1) een 'common body of knowledge' die voor alle accountants gelijk is

De 'common body of knowledge' vormt het gemeenschappelijke fundament van de accountantsopleidingen en omvat een minimum aantal ects onder te verdelen naar de voor de accountant relevante vakgebieden. De 'common body of knowledge' bevat dus eindtermen die door elke student moeten worden beheerst. Het concept van een voor het accountantsberoep kenmerkende en gemeenschappelijke basis is in lijn met de voorstellen in de rapporten van de Onderwijscommissie Fusie en de adviescommissie Herziening Eindtermen. De 'common body of knowledge' omvat, naast enkele basisvakgebieden en bedrijfseconomische vakken, tevens eindtermen van de (drie) kernvakgebieden van de accountantsopleiding, maar dekt naar omvang, niveau en diepgang de eindtermen van deze kernvakgebieden niet volledig af. De voorstellen van de adviescommissie Herziening Eindtermen wat betreft de (veranderingen en vernieuwing van de) inhoud van de accountantsopleiding vormen het uitgangspunt voor de invulling van zowel de 'common body of knowledge' als de beide oriëntaties. Voor wat betreft de nadere uitwerking van de eindtermen wordt voorgesteld hierbij een duidelijke knip te maken in eindtermen die in de 'common body of knowledge' van de opleiding aan bod dienen te komen en eindtermen die in de oriëntaties van de opleiding zijn opgenomen. Tevens zal in samenhang met de eindtermen van de praktijkopleiding een minimale set van eindtermen voor de postinitiële fase van de opleiding worden gedefinieerd.

(2) twee op de beroepspraktijk gerichte oriëntaties

Na de 'common body of knowledge' kiest een student voor één van de twee oriëntaties. Deze op de (toekomstige) beroepsuitoefening gerichte oriëntaties zijn: 'Assurance' en 'Accountancy'.

² De afkorting ects is de in het hoger onderwijs gebruikelijke aanduiding voor de studiebelasting van een programma. Een ects-studiepuntenpunt is 28 studie-uren. Een voltijds studiejaar van een bachelor- of masteropleiding omvat in de regel 60 ects.

De accountantsopleiding met de oriëntatie 'Assurance' leidt op voor de assurancefunctie in de ruimste zin van het woord, waaronder de wettelijke controle van jaarrekeningen (ex art. 2:393 BW). Dit betekent dat in de opleiding veel aandacht moet worden besteed aan alle soorten assurancewerkzaamheden die accountants kunnen verrichten. Het accent zal hierbij liggen op de uitvoering van (wettelijke) controleopdrachten van financiële verantwoordingen. Het maakt daarbij niet uit of sprake is van wettelijk verplichte of vrijwillige controleopdrachten. De toepassing van de controlestandaarden verschilt hierbij immers niet. In deze oriëntatie vindt verbreding en verdieping van met name voor de controlerend accountant relevante vakgebieden plaats. Accountants die de opleiding met de oriëntatie 'Assurance' hebben voltooid, kwalificeren om als externe accountant in de zin van art. 1, eerste lid onder f van de Wet toezicht accountantsorganisaties bij de AFM ingeschreven te worden.

De accountantsopleiding met de oriëntatie 'Accountancy' leidt onder meer op voor de in het MKB-werkzame accountant die zowel bepaalde assurancewerkzaamheden als andersoortige werkzaamheden op het gebied van accountancy verricht. Naast een aantal specifieke assurancewerkzaamheden betreft dit in het bijzonder opdrachten tot het samenstellen van financiële verantwoordingen (inclusief fiscale aangiften) en advieswerkzaamheden. In dit segment is er behoefte aan specifieke assurance bij verantwoordingen die niet zijn afgeleid van een gecontroleerde jaarrekening of andere financiële verantwoording. Hierbij kan worden gedacht aan controle van deelverantwoordingen, controle van subsidieverantwoordingen en andere bijzondere onderzoeken alsmede beoordelingsopdrachten. Wat betreft de advieswerkzaamheden kan worden gedacht aan vraagstukken op het gebied van: fiscaliteit, strategie & organisatie, ICT, financiering, overname, e.d. Met name dit type vraagstukken en de hiervoor vereiste (advies)vaardigheden zullen in deze oriëntatie centraal staan.

Veel accountants maken een overstap naar het bedrijfsleven (accountants 'in business') en zijn werkzaam in een financieel-economische functie. Een brede bedrijfseconomische basis, aangevuld met kennis en ervaring op het gebied van de drie kernvakken vormt een goede opstap naar dergelijke functies.

In het hbo-opleidingskader zal in de oriëntatie 'Accountancy' het accent liggen op het MKB (advies- en fiscale vraagstukken), terwijl in deze oriëntatie in het wo-traject meer aandacht zal kunnen worden gegeven aan bedrijfseconomische vraagstukken en risicomanagement voor de finance professionals werkzaam bij de grotere ondernemingen.

Voor een nadere toelichting op de afbakening van assurancewerkzaamheden in beide oriëntaties wordt verwezen naar bijlage 2.

7.4 De praktijkopleiding

Naast de theoretische opleiding is er een wettelijk verplichte driejarige praktijkopleiding. De aankomende accountant moet in de praktijkopleiding aantonen dat hij de theoretische kennis ook daadwerkelijk kan toepassen. Evenals de theoretische opleiding kent ook de praktijkopleiding de twee oriëntaties 'Assurance' en 'Accountancy'. De inhoud van beide oriëntaties verschilt, maar ook in de praktijkopleiding is er een gemeenschappelijke basis met betrekking tot het opdoen van ervaring in controlewerkzaamheden. In de Accountancy-oriëntatie kan daarnaast meer aandacht worden gegeven aan samenstelactiviteiten, fiscale vraagstukken en (overige) advieswerkzaamheden. Voor kandidaten die voor de oriëntatie 'Assurance' kiezen geldt dat het minimum aantal

uren dat aan de werkzaamheden op het gebied van assurance besteed dient te worden aanzienlijk hoger ligt dan bij de oriëntatie 'Accountancy'.

Geconstateerd is dat de wisselwerking tussen theoretische- en praktische vorming verstevigd kan worden. Daarvoor zal de programmering van de theoretische opleiding beter afgestemd moeten worden op de werkzaamheden tijdens de praktijkopleiding. Dat kan door de theoretische opleiding na de 'common body of knowledge' meer modulair vorm te geven in een meer dan nu het geval is dwingende volgorde van de te volgen vakken. Hierbij wordt gedacht aan een omvang van 30 - 60 erts afhankelijk van het moment waarop het theoretisch onderwijs parttime kan worden gevolgd. Door de praktijkopleiding meer samen te laten lopen met de theoretische opleiding kan meer gebruik worden gemaakt van praktijkcases en -ervaringen in het onderwijs en kan de totale doorlooptijd van de opleiding worden verkort. Voorts kan hierbij de samenwerking tussen theoretische opleiders en praktijkopleiders worden versterkt. Een modulaire opbouw van de theoretische opleiding biedt bovendien perspectief voor een betere afstemming van de studiebelasting met de werkbelasting in de praktijk.

7.5 Vernieuwing van het onderwijs

Naast een aanpassing van de structuur voorziet het nieuwe opleidingsmodel nadrukkelijk ook in vernieuwing van de onderwijsinhoud en -vormgeving. Dit kan worden gerealiseerd door vernieuwing van het curriculum, het meer centraal stellen van begrip en toepassing van theorieën en conceptuele modellen en door meer aandacht voor vaardigheden en gedragsaspecten in de opleiding. Van de accountant wordt een actieve en signalerende rol verwacht. Professioneel gedrag en een kritische (beroeps)houding dienen daarom al vroeg in de opleiding te worden ontwikkeld.

De vernieuwing van het curriculum betreft onder meer het introduceren van een drietal thema's die - gelet op de betekenis hiervan voor de accountant - elk als een rode lijn ('stream') door de opleiding lopen: de maatschappelijke rol van accountants, ICT en corporate governance. Daarnaast worden nieuwe elementen uit de sociale wetenschappen in het programma opgenomen, met als doel de accountant beter in staat te stellen om groepsprocessen, het gedrag en de cultuur binnen organisaties te kunnen te doorgronden en te begrijpen wat de consequenties van zijn eigen handelen (kunnen) zijn. Dit vergroot de weerbaarheid van de accountant in moeilijke situaties. Het vakgebied 'management en organisatie' wordt vernieuwd en breder ingestoken. Meer dan nu het geval zal aandacht geschonken worden aan strategievorming en leiderschap. De omgeving waarin de accountant opereert wordt mede als gevolg van de toenemende digitalisering steeds complexer. Accountants moeten de risico's die hieruit (kunnen) voortvloeien doorzien. Daarom wordt ook sterker ingezet op ICT en corporate governance.

In de opleiding staat de conceptuele vorming van accountants centraal. Essentieel is dat een accountant processen en structuren doorgrondt, risico's inschat en zijn werkzaamheden zodanig inricht dat hij in staat is aan de verwachtingen van gebruikers te voldoen. Meer aandacht voor theorieën en conceptuele modellen betekent automatisch dat er minder aandacht zal uitgaan naar herhaalde toepassing van en oefening met regels en standaarden. De toepassing en oefening van beroepsregels en standaarden zullen vooral in de praktijkopleiding aan bod komen.

In de nieuwe opleiding (zowel theorie als praktijk) zal - last but not least - meer aandacht uitgaan naar vaardigheden en houding/gedrag. De zogenaamde 'soft skills' verdienen extra aandacht. Het fundament van het functioneren van accountants is een professioneel kritische

instelling. Dat vraagt om 'vorming' van accountants, te beginnen in de opleiding, maar die vorming houdt niet op bij afronding van de accountantsopleiding.

7.6 Permanente educatie

De permanente educatie kan niet los gezien worden van de accountantsopleiding. Een accountant moet zijn vakkennis en zijn sociale en vaktechnische vaardigheden onderhouden en zal zich desgewenst verder moeten kunnen specialiseren. Daarom dient er een gestructureerd traject van permanente educatie opgezet te worden dat eveneens specifiek afgestemd is op de feitelijke beroepspraktijk van de accountant. Zo'n PE-traject omvat een minimum aantal verplichte activiteiten. Dat betekent dat er, aanvullend op de accountantsopleiding, eindtermen geformuleerd moeten worden waaraan afgestudeerde accountants moeten (blijven) voldoen. Die eindtermen omvatten zowel kenniscompetenties als vaardigheden die periodiek ook getoetst respectievelijk beoordeeld moeten worden.

Voor controlerende accountants betekent dit dat zij zich ook na hun accountantsopleiding moeten blijven scholen en ontwikkelen op in ieder geval de drie kernvakgebieden³. Voor controlerende accountants is het voldoen aan de eisen van permanente educatie bovendien een voorwaarde voor het behouden van hun bevoegdheid. Een systeem van (verplichte) specialisaties voor accountants die in een specifieke sector of branche actief zijn, gekoppeld aan een gestructureerd PE-traject respectievelijk uitgebreider licentiestelsel, vraagt om een nadere overweging en onderzoek en blijft in deze nota daarom verder buiten beschouwing.

³ De NBA heeft voor 2014/15 o.m. een kennistoets van de beroepsregels en een training 'Zeg wat je ziet' verplicht gesteld voor accountants werkzaam in controlefuncties. Deze pilot vormt een opmaat voor een gestructureerd PE-traject.

8. Titulatuur

In de ter consultatie aangeboden conceptnota waren ook twee vragen met betrekking tot de (toekomstige) titel(structuur) opgenomen. Uit de reacties op deze vragen komt naar voren dat er uiteenlopend wordt gedacht over de wenselijkheid van een overgang naar één lidmaatschapstitel voor alle accountants en dat veel waarde wordt gehecht aan het handhaven van de brede titelbescherming. De kernfunctie van de accountant is het toevoegen van zekerheid aan (financiële) informatie ten behoeve van derden in het maatschappelijk verkeer. Deze functie wordt vervuld door accountants in het openbare beroep en door interne- en overheidsaccountants. De maatschappelijke rol van de accountant komt tot uitdrukking in een veelheid van assurancewerkzaamheden, zowel voor het publieke als voor het besloten verkeer. Maar ook voor accountants die geen specifieke assurancewerkzaamheden verrichten, geldt dat zij zekerheid en vertrouwen toevoegen in het economisch verkeer. Brede titelbescherming waarborgt dat alle accountants voldoen aan de fundamentele beginselen van deskundigheid en betrouwbaarheid. Dit is cruciaal voor het accountantsberoep vanwege de vertrouwensfunctie van de accountant, die zich mede als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen aanzienlijk heeft verbreed.

De uitkomsten van de consultatie geven geen eenduidig beeld met betrekking tot de aan het lidmaatschap van de beroepsorganisatie te verbinden titel(s). Een definitieve keuze met betrekking tot de titulatuur zal in een later stadium worden gemaakt. Gegeven het opleidingsmodel en de kwalificatiestructuur die in deze nota worden geschetst, ligt het in de rede de titel primair als lidmaatschapstitel aan te merken. Hierbij kan overwogen worden de controlelicentie ook door middel van een aanvullende aanduiding in de titel tot uitdrukking te brengen. Indien gekozen wordt voor een nieuwe, uniforme titel zal een overgangsregeling vastgesteld worden voor zowel studenten als titel dragers.

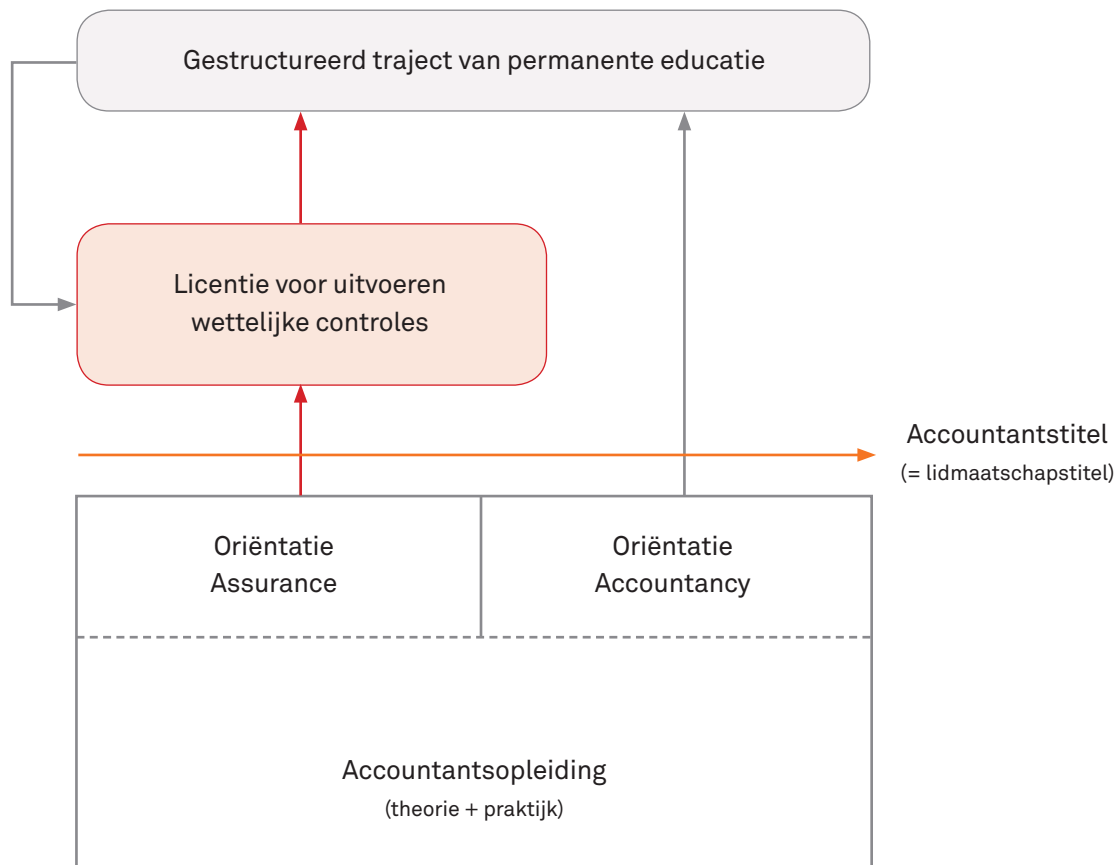
Aan deze nota zijn de volgende bijlagen toegevoegd:

1. Schematische weergave nieuwe kwalificatiestructuur
2. Afbakening assurancewerkzaamheden in nieuw opleidingsmodel
3. Uitkomsten en conclusies consultatie
4. Documentatie

Bijlage 1: Schematische weergave nieuwe kwalificatiestructuur

Het voorstel voor een nieuw opleidingsmodel en een nieuwe kwalificatiestructuur voor accountants kan schematisch als volgt worden weergegeven.

Schema toekomstige kwalificatiestructuur

Bijlage 2: Afbakening assurancewerkzaamheden in nieuw opleidingsmodel

Deze bijlage bevat een toelichting op de afbakening van assurancewerkzaamheden binnen het nieuwe opleidingsmodel met twee oriëntaties, zoals uiteengezet in paragraaf 7. Hierbij is gekozen voor een principle-based benadering en niet voor een (uitputtende) opsomming van assurancewerkzaamheden waarop studenten worden voorbereid in de oriëntaties.

Uitgangspunt voor elke accountant is het fundamentele beginsel dat hij professionele diensten vakbekwaam en zorgvuldig uitvoert. Dit betekent o.m. dat een accountant een deugdelijke grondslag moet hebben voor de mededelingen die hij doet. Een minimumvereiste voor deugdelijke grondslag is dat de accountant door opleiding en ervaring in staat moet zijn om een opdracht volgens het vereiste kwaliteitsniveau en op basis van actuele ontwikkelingen in de praktijk, wet- en regelgeving en technieken uit te voeren. Een accountant zal bij opdrachtaanvaarding derhalve altijd moeten nagaan of hij in staat is de betreffende opdracht vakbekwaam en zorgvuldig uit te voeren. In het nieuwe opleidingsmodel wordt het curriculum van de accountantsopleiding zodanig ingericht dat accountants die een bepaalde oriëntatie hebben gevolgd, in beginsel geëquipeerd zijn om bepaalde typen van assurancewerkzaamheden te verrichten.

De accountantsopleiding met de oriëntatie 'Assurance' leidt op voor de assurancefunctie in de ruimste zin van het woord, waaronder de wettelijke controle van jaarrekeningen (ex art. 2:393 BW). Dit betekent dat in de opleiding veel aandacht moet worden besteed aan alle soorten assurancewerkzaamheden die accountants kunnen verrichten. Het accent zal hierbij liggen op de uitvoering van (wettelijke) controleopdrachten van financiële verantwoordingen. Het maakt daarbij niet uit of sprake is van wettelijk verplichte of vrijwillige controleopdrachten. De toepassing van de controlestandaarden verschilt hierbij immers niet. Ook alle assuranceopdrachten die afgeleid zijn of worden van de gecontroleerde jaarrekening vallen binnen deze oriëntatie. Accountants die de opleiding met de oriëntatie 'Assurance' hebben voltooid, kwalificeren om als externe accountant in de zin van art. 1, eerste lid onder f van de Wet toezicht accountantsorganisaties bij de AFM ingeschreven te worden.

De accountantsopleiding met de oriëntatie 'Accountancy' leidt onder meer op voor de in het MKB-werkzame accountant die zowel bepaalde assurancewerkzaamheden als andersoortige werkzaamheden op het gebied van accountancy verricht.

De opleiding met de oriëntatie 'Accountancy' wordt zodanig ingericht dat afgestudeerde accountants in beginsel in staat zijn beoordelingsopdrachten en andere assuranceopdrachten uit te voeren. Voor andere assuranceopdrachten geldt de aanvullende eis dat het betreft opdrachten:

- ten behoeve van een beperkte kring van gebruikers (besloten verkeer), met een doelstelling van de opdracht en de rapportage die specifiek is afgestemd op de gebruikerskring,
- met een beperkte complexiteit en waarbij geen sprake is van het gebruik maken van complexe interne beheersings- (incl. IT-) systemen, en
- waarvan de gegevens van het te toetsen object niet zijn ontleend aan een gecontroleerde jaarrekening.

Bijlage 3: Uitkomsten en conclusies consultatie

Medio januari 2014 is de concept nota ter consultatie naar de stakeholders en de leden gestuurd. Het doel van de consultatie was om iedereen de gelegenheid te bieden te reageren op de concept nota. De volgende vragen zijn ter consultatie voorgelegd:

1. Bent u het eens met het uitgangspunt van differentiatie in de accountantsopleiding (inclusief de praktijkopleiding) naar de beroepspraktijk?
2. Kunt u zich vinden in de voorgestelde kwalificatiestructuur?
3. Bent u het eens met het voorgestelde eindniveau van de theoretische opleidingen?
4. Vindt u de voorgestelde differentiatie in de opleiding met twee oriëntaties goed aansluiten op de (ontwikkelingen in de) beroepspraktijk? Zo nee, welke differentiatie zou dan de voorkeur hebben?
5. Hoe zou volgens u meer integratie tussen de theoretische opleiding en de praktijkopleiding kunnen worden bereikt?
6. Bent u het eens met het behoud van brede titelbescherming voor alle accountants (ook buiten het terrein van de wettelijke controle)? Welke argumenten pleiten volgens u voor of tegen het behoud van een brede titelbescherming?
7. Vindt u dat er één generieke lidmaatschapstitel Accountant moet komen of dat de huidige titels AA en RA als lidmaatschapstitels moeten blijven bestaan?
8. Vindt u dat in de nieuwe kwalificatiestructuur voor controlebevoegde accountants, en daarmee ook in de opleiding, onderscheid moet worden gemaakt in accountants die wel en accountants die niet bevoegd zijn om jaarrekeningen van OOB's te controleren?
9. Heeft u nog andere opmerkingen of suggesties naar aanleiding van de contourennota?

In totaal zijn ruim 100 reacties ontvangen. De volgende respondenten hebben gereageerd:

Categorie	Respondenten
Gebruikers van accountantsdiensten	VNO-NCW/MKB Nederland.
Kantoren en diensten	PWC, BDO/Mazars/BakerTillyBerk/Grant Thornton/RSM Nederland (gez.), Vereniging van accountants- en belastingadviesbureaus, SRA, Auditdienst Rijk, Algemene Rekenkamer, Gemeentelijke accountantsdiensten Amsterdam + Den Haag (gez.).
Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants	Ledengroep Openbaar Accountants, Ledengroep Intern- en Overheids-accountants, Ledengroep Accountants in business, Adviescollege Beroepsreglementering, Raad voor de Praktijkopleidingen, Adviescollege Young Profs.

Categorie	Respondenten
Theoretische opleidingen	AC-Scholenoverleg, Vereniging van Aangewezen Accountancyopleidingen, Universiteit Maastricht, Nyenrode Business Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, Tilburg University, Universiteit van Amsterdam, Erasmusuniversiteit/Vrije Universiteit Amsterdam/Universiteit van Amsterdam (gez.), hooglerarenoverleg Audit& Assurance, hooglerarenoverleg Bestuurlijke Informatieverzorging.
Overige stakeholders	NOVAK, Stichting Accountantsbelang, Vereniging van Accountancy-studenten.
Individuele leden	74

Hieronder volgt een samenvatting van de uitkomsten van de consultatie.

- I. Een aantal respondenten pleit ervoor om eerst een nieuw beroepsprofiel vast te stellen en pas daarna het opleidingsmodel uit te werken.
- II. Het merendeel van de respondenten kan zich vinden in het uitgangspunt van differentiatie in de opleiding en vindt dat de voorgestelde differentiatie aansluit op de huidige beroepspraktijk. Er zijn desalniettemin uiteenlopende visies op de invulling van de oriëntaties, zoals:
 - een scherp(er) onderscheid in de oriëntaties naar assurance versus non-assurance;
 - geen onderscheid maken in opleidingseisen voor wettelijke controles van jaarrekening en vrijwillige controles van jaarrekeningen;
 - verschillende zienswijzen op de invulling van de oriëntatie Accountancy in de wo- en de hbo-opleidingen.
 - geen differentiatie in de primaire opleiding naar de wettelijke controle van jaarrekeningen van wel/niet OOB's is (specifieke vakbekwaamheidseisen voor controle van OOB's in naverwarings-onderwijs via specialisatie vormgeven).
- III. De meeste respondenten zijn voor behoud van het hoge opleidingsniveau van de theoretische opleiding, in het bijzonder met betrekking tot de oriëntatie Assurance. Hierbij zijn de volgende kanttekeningen gemaakt:
 - verschillende respondenten pleiten ervoor om de oriëntatie Assurance uitsluitend op wo-niveau vorm te geven en de oriëntatie Accountancy uitsluitend op hbo-niveau;
 - het hbo is geen voorstander van een (professional) mastergraad voor de oriëntatie Assurance in het hbo;
 - de reacties op de vraag naar het niveauvereiste van de opleiding vertonen een sterke samenhang met de opmerkingen ten aanzien van de titulatuur.
- IV. Een meerderheid is het eens met de voorgestelde kwalificatiestructuur waarin de titel en de bevoegdheid worden ontkoppeld. Uit de reacties op de vragen over de titulatuur blijkt dat niet iedereen de consequentie hiervan - de toekomstige titel is alleen een aanduiding dat men in het accountantsregister van de NBA is ingeschreven - wenst te aanvaarden.
- V. Een grote meerderheid van de respondenten is voor het behoud van brede titelbescherming. Ondanks de brede steun voor de voorgestelde nieuwe kwalificatiestructuur wil de meerder-

heid van de respondenten het onderscheid in oriëntaties in de opleiding (en daarmee het onderscheid in controlebevoegdheid) respectievelijk het verschil in opleidingsniveau tot uitdrukking brengen in de titel.

VI. Het meer integreren van de theoretische opleidingen en de praktijkopleidingen kan op brede steun rekenen. Hiervoor zijn verschillende concrete suggesties genoemd.

Naar aanleiding van de uitkomsten van de consultatie hebben CEA en NBA verschillende elementen van de contourennota heroverwogen. Hieronder volgt een weergave van de conclusies die CEA en NBA gezamenlijk hebben getrokken uit de reacties:

- I. De ontwikkeling van een nieuw beroepsprofiel zal parallel aan de verdere uitwerking en ontwikkeling van de nieuwe eindtermen plaatsvinden. In de contourennota is reeds een afzonderlijke paragraaf opgenomen met daarin de kaders en uitgangspunten voor het nieuwe beroepsprofiel (zie paragraaf 3).
- II. Differentiatie in de accountantsopleiding met de oriëntaties Accountancy en Assurance heeft voldoende draagvlak, maar de invulling van de oriëntaties wordt aangescherpt en nader onderbouwd wat betreft de assurancewerkzaamheden (zie paragraaf 7):
 - a. Een strikte scheiding in oriëntaties tussen assurance en non-assurance achten CEA en NBA niet wenselijk, omdat het verschaffen van zekerheid in het besloten respectievelijk publieke verkeer de kernfunctie van de accountant vormt.
 - b. De oriëntatie Assurance richt zich op de brede assurancefunctie die accountants (kunnen) vervullen en is derhalve breder dan uitsluitend de wettelijke controle van jaarrekeningen. Van oudsher vormt de wettelijke controle van jaarrekeningen het fundament van de accountantsfunctie. Alleen de wettelijke controle van jaarrekeningen is door de wetgever geregeld, en voorbehouden aan accountants die een opleiding hebben gevolgd die voldoet aan eindtermen die kwalificeren voor het uitvoeren van wettelijke controles van jaarrekeningen.
 - c. Het uitvoeren van alle soorten jaarrekeningcontroles (vrijwillig of wettelijk) en assurancewerkzaamheden die direct verwant zijn aan respectievelijk afgeleid zijn van de controle van een jaarrekening of daarop gelijkende financiële verantwoordingen, is voorbehouden aan accountants die de oriëntatie Assurance hebben gevolgd.
 - d. De oriëntatie 'Accountancy' richt zich mede op assurancewerkzaamheden, in het bijzonder beoordelingsopdrachten en specifieke (bijzondere) controleopdrachten. In bijlage 2 is een toelichting op de afbakening van assurancewerkzaamheden tussen de beide oriëntaties, zoals uiteengezet in paragraaf 7, gegeven.
- III. Het niveau van de accountantsopleiding is afhankelijk van de gekozen oriëntatie en omvat naast een initiële (hbo- of wo-)opleiding tevens een postinitiële opleiding die zoveel mogelijk parallel loopt met de praktijkopleiding.
 - a. Zowel het hbo als het wo kunnen een opleiding (met oriëntatie Assurance) verzorgen die kwalificeert voor de wettelijke controle van jaarrekeningen. De opleiding die hiervoor kwalificeert omvat tevens een hbo of wo mastergraad, waarbij voor invoering van de mas-

tergraad in het hbo een overgangsregeling wordt vastgesteld. Voor de opleiding met een oriëntatie Assurance geldt één uniforme set van eindtermen.

- b. Zowel het hbo als het wo kunnen een opleiding met oriëntatie Accountancy verzorgen. Deze opleiding omvat tenminste een hbo of wo bachelorgraad. Voor deze opleiding kunnen in een hbo- en wo-traject verschillende eindtermen gelden (bijv. gericht op MKB-accountant respectievelijk finance professional).
- IV. De suggesties voor het verbeteren van de integratie tussen theorie- en praktijkopleiding worden verder uitgewerkt door de werkgroep Integratie en meegenomen bij de herziening van de eindtermen. Voorwaarde voor betere integratie tussen theorie-praktijk is een optimale samenloop van de theorie- en praktijkopleiding.
- V. Het ontkoppelen van titel en bevoegdheid blijft het uitgangspunt voor de toekomstige kwalificatiestructuur. Het gevolg hiervan is het invoeren van een controlelicentie voor de wettelijke controles. Voor een afzonderlijke OOB-licentie bestaat geen draagvlak, zodat daarvan wordt afgezien.
- VI. Uit de reacties is gebleken dat de titulatuur een gevoelig onderwerp is voor accountants met ook de nodige sentimenten. CEA en NBA willen eerst de besluitvorming over de opleidingsstructuur afronden en vervolgens (de consequenties voor) de titulatuur uitwerken. Gegeven het opleidingsmodel dat in de contourennota geschetst wordt, ligt het in de rede dat:
- a. De titel primair als lidmaatschapstitel aangemerkt moet worden;
 - b. Eén generieke titel in beginsel de voorkeur heeft;
 - c. De controlelicentie eventueel d.m.v. een aanvullende aanduiding in de titel tot uitdrukking wordt gebracht of d.m.v. nadere regelgeving (hoe hier mee om te gaan m.b.t. uitingen naar het maatschappelijk verkeer) wordt geconcretiseerd;
 - d. Afhankelijk van de keuzes die worden gemaakt ter zake de toekomstige titel ook een overgangsregeling vastgesteld moet worden voor zowel studenten als titeldragers.

Bijlage 4: Documentatie

Hierna is een overzicht opgenomen met documentatie die gebruikt is bij het opstellen van deze nota en die voorts relevant is bij het uitwerken van het opleidingsmodel en de nieuwe eindtermen.

- (1) Discussierapport *'Op de toekomst voorbereid'*, Commissie Onderwijs Fusie NBA, oktober 2012;
- (2) *'Een accountantsopleiding op maat voor het maatschappelijk verkeer'*, Adviescommissie Herziening Eindtermen CEA, december 2012;
- (3) Notitie *'Samenvatting (belangrijkste) reacties op het rapport 'Op de toekomst voorbereid'*, juni 2013;
- (4) Samenvatting reacties op rapport Adviescommissie Herziening Eindtermen, januari 2013;
- (5) Memo *'Ontwikkeling gezamenlijk standpunt toekomst accountantsopleiding'*, Leerentveld/Buchel, 29 mei 2013;
- (6) Memo *'Voorstel aanpak ontwikkeling nieuwe eindtermen'* (incl. road map), Leerentveld/Buchel, 29 mei 2013;
- (7) *'Een nieuwe MKB-accountant, een kwantitatieve propositietest onder de doelgroep'*, RuigrokNetpanel, mei 2013;
- (8) *'Onderzoek aansluiting praktijkopleidingen accountancy (AA, RA) op de praktijk'*, AO Consult, mei 2013;
- (9) *'Trends en ontwikkelingen in de accountancybranche'*, literatuuronderzoek door NBA, mei 2013.
- (10) Passage i.z. accountantsopleiding uit *'Rapport naar aanleiding van AFM-onderzoek naar kwaliteit accountantscontrole en stelsel van kwaliteitsbeheersing en -bewaking bij negen OOB-vergunninghouders'*, AFM, 21 maart 2013.
- (11) Reacties op de consultatieversie van de nota.
- (12) De accountant van de toekomst vraagt een nieuw opleidingsmodel, Majoor/Polman, MAB, 2013.

